

BŁ. EDMUND BOJANOWSKI

WIELCY LUDZIE KOŚCIOŁA

Komitet redakcyjny

| prof. dr hab. Henryk Pietras SJ
Jarosław Naliwajko SJ

Polecamy:

ks. Mirosław Pacuszkiewicz SJ: ANDRZEJ BOBOLA
Dariusz Kowalczyk SJ: KARL RAHNER
Tadeusz Sierotowicz: MIKOŁAJ KOPERNIK
ks. Waldemar Turek: TERTULIAN
Marek Ingłot SJ: JAKUB WUJEK
Marek Ingłot SJ: KAROL ANTONIEWICZ
Sławomir Bralewski: KONSTANTYN WIELKI
Henryk Pietras SJ: ORYGENES
Tadeusz Zychiewicz: IGNACY LOYOLA
Anna Pener: JAN HUS
Marek Sokółowski SJ: KLAUDIUSZ LA COLOMBI
Anna Pobóg-Lenartowicz: ŚWIĘTY WOJCIECH
Stanisław A. Sroka: KRÓLOWA JADWIGA
Zdzisław Kijas OFMConv.: ŚWIĘTY BONAWENTURA
Piotr Kostyła: KATARZYNA SIENIĘSKA
Jerzy Wolak: HENRYK VIII
Krzysztof Homo SJ: SZAWEL Z TARSU
Teresa Wolańska: JUSTYNIAN WIELKI
Stanisław Grzybowski: JAN DŁUGOSZ
Jakub Garczyca SJ: EDYTA STEIN
ks. Kazimierz Panus: ŚW. MARCIN Z TOURS
Waldemar Cerań: TEODOZJUSZ WIELKI
ks. Antoni Żurek: CEZARY Z ARLES
Mikołaj Olszewski: TOMASZ Z AKWINU
ks. Tomasz Jelonek: ŚWIĘTY HIERONIM
Tadeusz Sierotowicz: GALILEUSZ
ks. Jerzy Pałucki: AMBROZY Z MEDIOLANU
ks. Arkadiusz Nocon: JAN KASJAN
Henryk Paprocki: FOCJUSZ
Stanisław Grzybowski: MARCIN LUTER
Marek Wójtowicz SJ: HENRI DE LUBAC
Tomasz Dąbek OSB: ŚW. BENEDYKT Z NURSJI
Andrzej Zajac OFMConv.: ŚWIĘTY FRANCISZEK
Stanisław Ziemiński SJ: SUKUREZ
ks. Kazimierz Panus: ŚWIĘTY PATRYK
Antoni Kiełbasa SDS: JADWIGA ŚLĄSKA
ks. Jarosław Słoi: JAKUB Z PARADYZA
Czesław Drzątek SJ: JAN BEZYZYM
Wiesław Szymona OP: MISTRZ ECKHART
Janusz Smółucha: GIROLAMO SAVONAROLA
Jan Andrzej Spież OP: ŚWIĘTY DOMINIK
ks. Kazimierz Panus: HENRYK LACORDAIRE

Zygmunt Kowalczyk: KARDYNAŁ M. H. LEDÓCHOWSKI
ks. Eligiusz Piotrowski: HANS URS VON BALTHASAR
ks. Jan Kracik: GRZEGORZ VII
Michał Rożek: ŚWIĘTY BRAT ALBERT
ks. Kazimierz Panus: ŚWIĘTA KINGA
Wiesław Dawidowski OSA: ŚWIĘTY AUGUSTYN
Krzysztof Rafał Prokop: WINCENTY KADŁUBEK
ks. Kazimierz Panus: ŚW. LEON WIELKI
Stanisław Cieslak SJ: ŚW. FRANCISZEK KSAWERY
ks. Kazimierz Panus: ŚWIĘTY JAN VIANNEY
Andrzej Nawrocki: PELAGIUSZ
ks. Kazimierz Panus: ŚW. FRANCISZEK SALEZY
Zbigniew Kadłubek: ŚW. PIOTR DAMIANI
ks. Andrzej Witko: ŚWIĘTA FAUSTYNA
Andrzej Bobuchowski: JAN SARKANDER
ks. Kazimierz Panus: BŁ. ANIELA SALAWA
ks. Norbert Widok: GRZEGORZ Z NAZJANU
ks. Kazimierz Panus: PIOTR SKARGA
Jan Popłatek SJ: ŚW. MELCHIOR GRODZIECKI
Andrzej Bobuchowski: JAN NEPOMUCEN
ks. Antoni Żurek: STANISŁAW ZE SZCZEPANOWA
ks. Kazimierz Panus: ŚWIĘTA ELŻBIETA
Jan Andrzej Spież OP: ŚWIĘTY WACŁAW
Tatiana Krynicka: IZYDOR Z SEWILLI
Krzysztof Rafał Prokop: ŚW. RAFAŁ KALINOWSKI
Michał Rożek: KARDYNAŁ SAPIEHA
Jan Andrzej Spież OP: ŚWIĘTY JACEK ODROWĄŻ
ks. Kazimierz Panus: PIUS XII
Wiesław Dawidowski OSA: ŚWIĘTA RITA
Krzysztof Rafał Prokop: KARDYNAŁ STANISŁAW HOZJUSZ
Andrzej Bobuchowski: AGNIESZKA CZESKA
Stanisław Cieslak SJ: KARDYNAŁ ADAM KOZŁOWIECKI
Krzysztof Rafał Prokop: ŚWIĘTA MONIKA
Krzysztof Rafał Prokop: ŚW. KAZIMIERZ JAGIELLONCZYK
ks. Piotr Karpiński: KARDYNAŁ JOHN HENRY NEWMAN
Stanisław i Małgorzata Dziedzic: OJCIEC SERAFIN KASZUBA
Agnieszka Kijewska: MIKOŁAJ KUZAŃCZYK
ks. Antoni Żurek: ŚWIĘTY BAZYLI WIELKI
Krzysztof Rafał Prokop: JOANNA D'ARC

W przygotowaniu:

Krzysztof Rafał Prokop: ŚW. KAROL BOROMEUSZ

WIELCY LUDZIE KOŚCIOŁA

ks. Kazimierz Panuś

BŁ. EDMUND BOJANOWSKI

Wydawnictwo WAM
Kraków 2009

© Wydawnictwo WAM, 2009

Redakcja
Anna Papierz

Projekt okładki
Jadwiga Mączka

ISBN 978-83-7505-308-1

NIHIL OBSTAT. Przełożony Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego
ks. Wojciech Ziólek SJ, prowincjał, Kraków, 15 maja 2009 r., l.dz. 215/09.

WYDAWNICTWO WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 012 62 93 200 • faks 012 42 95 003
e-mail: wam@wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY
tel. 012 62 93 254-256 • faks 012 43 03 210
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

Zapraszamy do naszej
KSIĘGARNI INTERNETOWEJ
<http://WydawnictwoWAM.pl>
tel. 012 62 93 260, 012 62 93 446-447
faks 012 62 93 261

Drukarnia Wydawnictwa WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

wydawnictwowam.pl

Spis treści

Dzieciństwo i młodość	7
Studia uniwersyteckie	12
Literat.	15
Działacz Wydziału Literackiego w Kasynie Gostyńskim	23
Organizator czytelni wiejskich.	27
Współorganizator pierwszych ochronek miejskich	31
Członek Towarzystwa Pomocy Naukowej i Ligi Polskiej	36
Zbieracz podań, pieśni i przysłów ludowych	42
W Instytucie Gostyńskim.	47
Wydawca „Pokłosa” i „Roku Wiejskiego”	55
Otwarcie pierwszej ochrony wiejskiej.	61
Założyciel Zgromadzenia Służebniczek Bogarodzicy Dziewicy Niepokalanie Poczętej	66
Twórca pierwszego samoistnego nowicjatu.	76
Zabiegi o kościelne uznanie zgromadzenia	82
Troska o rozkwit dzieła	85
Seminarzysta	98
„Bardzo was proszę, módlcie się za mnie...”	103
Autor <i>Dziennika</i>	108
Dzieje służebniczek	113
Błogosławiony	117
Literatura o bł. Edmundzie	123
Zakończenie	128

*Siostron Służebniczkom
z amerykańskiej prowincji Świętej Trójcy
z wdzięcznością*

Frustra vivit, qui nemini prodest – Na próżno żyje, kto nikomu nie przynosi pożytku. Ten łaciński napis, widniejący nad wejściem do kościoła św. Marcina, przy ulicy Grodzkiej w Krakowie, można z powodzeniem odnieść do bł. Edmunda Bojanowskiego. Przeświadczony o prawdzie tych słów, wypełnił on swe życie czynami miłosierdzia. Mimo wielu zasług oraz aktualności swojej idei jest nadal mało znany ogółowi społeczeństwa. Dlatego warto zapoznać się z tą niezwykłą postacią.

Dzieciństwo i młodość

Edmund Stanisław Wojciech Bojanowski urodził się 14 listopada 1814 roku. Przyszedł na świat w Grabonogu, małej wiosce wielkopolskiej, odległej o trzy kilometry od Gostynia. Ziemie te, jako Wielkie Księstwo Poznańskie, wchodziły wówczas w skład Prus. Jego ojciec, Walenty, należał do starszylacheckiego rodu herbu Junosza, osiadłego od kilkuset lat w Wielkopolsce. Z kolei matka Edmunda – Teresa z Umińskich, z pierwszego małżeństwa Wilkońska, była siostrą sławnego w bitwach napoleońskich i w powstaniu listopadowym generała Jana Nepomucena Umińskiego. Jej życie naznaczone było cierpieniem, którego źródłem były problemy rodzinne. Pierwszy jej mąż zmarł wcześnie. Wszystko wskazuje, że pożycie z Walentym Bojanowskim, znacznie

od niej młodszym, nie układało się najlepiej. Sam Edmund niejednokrotnie z miłością wspomina matkę, o ojcu natomiast wzmiankuje jedynie, iż zamówił Mszę świętą za dusze rodziców. Matkę cechowała głęboka pobożność, którą potrafiła przenieść na swego młodszego syna Edmunda.

Grabonóg należał do parafii Wielkie Strzelce. To tam właśnie 20 listopada syn Walentego i Teresy przyjął sakrament chrztu świętego, którego udzielił mu proboszcz parafii – ks. Jakub Ostrowski. Rodzicami chrzestnymi byli dziadkowie – Wojciech Bojanowski ze swą żoną Apolonią z Kęszyckich. Dziecku nadano imiona: Edmund Stanisław Wojciech.

Lata dzieciństwa przeżył chłopiec z rodzicami w Grabonogu. Z okien ich dworu, otoczonego malowniczymi wzniesieniami, które wyrzeźbił przesuwający się lodowiec, widać było odległy o dwa kilometry wspaniały kościół na Świętej Górze w Gostyniu. Od 1668 roku sprawują w nim duszpasterską pieczę kapłani z Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri, nazywani w Polsce oratorianami bądź filipinami. Kościół ten, w 1970 roku podniesiony do godności bazyliki mniejszej, szczyli się słynącym wieloma łaskami obrazem Najświętszej Maryi Panny Świętogórskiej.

Edmund od urodzenia był dzieckiem wątłym i słabowitym. Gdy miał cztery lata, zachorował tak poważnie, że lekarze byli bezradni. Nie pomagały żadne lekarstwa. Pewnego wieczoru dziecko nie dawało już znaku życia. Pełna bólu matka zwróciła się wtedy z wielką ufnością do Matki Boskiej Bolesnej z kościoła świętogórskiego z prośbą o uzdrowienie chłopca. Ta ufna i gorąca modlitwa została wysłuchana. Gdy wróciła do pokoju, gdzie leżało dziecko, zastała je radosne, jakby obudzone ze snu. Z wdzięczności za to cudowne uzdrowienie ofiarowała do kościoła srebrne wotum – mały, promienisty trójkąt, a na nim wyryte oko Boskiej Opatrzności. Jest ono tam przechowywane do dziś. Edmund często słyszał z ust matki o łasce doznanej za przyczyną Najświętszej Maryi Panny, toteż przez całe życie odznaczał się gorącym do Niej nabożeństwem. W późniejszym czasie umieścił też opis swego uzdrowienia w kronice kościoła świętogórskiego. Wydarzenie to, podobnie jak i atmosfera głębokiej religijności i patriotyzmu środowiska rodzinnego ukształtowały charakter i światopogląd Edmunda.

Około 1826 roku Bojanowscy przenieśli się do Płaczkowa, w pobliżu miasta Dubina nad Or-

lą. Piękno i dzieje tamtejszych okolic urzekły Edmunda. Dał temu wyraz w napisanym w późniejszym okresie opowiadaniu *Niziny nadorlańskie*.

Wątle zdrowie było dla Edmunda niemal przez całe życie przeszkodą w osiągnięciu zamierzonych celów. Już w młodości nie pozwoliło mu na normalne pobieranie nauki w szkołach. Zmuszony był kształcić się w domu, pod kierunkiem prywatnych nauczycieli. Główny kierunek jego nauce nadał ks. Jan Siwicki, gorliwy kapłan i gorący patriota, w latach 1827-1833 wikariusz w Dubinie, który odkrył uzdolnienia chłopca i zachęcał go do systematycznej nauki. Rozpalał też w młodym Bojanowskim uczucia miłości do wiary katolickiej i do ojczyzny. Edmund wykazywał szczególne zdolności w przedmiotach humanistycznych. Rozczytywał się w utworach mistrzów romantyzmu, a zwłaszcza w poezji Adama Mickiewicza. Z pasją poznawał publikacje przedstawiające ojczyste dzieje oraz życiorysy i dokonania wielkich Polaków: Tadeusza Kościuszki, Hugo Kołłątaja, Ignacego Krasickiego i innych. Zamierzał nawet opublikować życiorysy sławnych Polaków. Usiłując zrealizować ten plan, pisał do krakowskiego wydawcy, Józefa Czecha, prosząc go o wydanie nieznanego nam

dzisiaj dziełka. Korespondował także z Julianem Ursynem Niemcewiczem, który zachęcał go do pielęgnowania języka polskiego i pamiątek przeszłości. W sferze zainteresowań Edmunda znajdowały się również etnografia i folklor.

Gdy w 1830 roku w Królestwie Kongresowym wybuchło powstanie listopadowe przeciw carskiej Rosji, spotkało się ono ze zdecydowanym poparciem Poznaniaków. Ojciec Edmunda wraz z jego bratem przyrodnim Teofilem Wilkońskim poszli do wojska, by wspomóc walczących. Walenty Bojanowski został nawet za waleczność odznaczony krzyżem wojskowym w Modlinie. Sam Edmund, będąc jeszcze zbyt młodym, a w dodatku chorowitym, pozostał w domu. Podjął jednak wtedy postanowienie, że będzie służył ojczyźnie, poświęcając jej wszelkie siły, zdolności i majątek. Po upadku powstania w Królestwie Polskim autonomia Wielkiego Księstwa Poznańskiego została w 1831 roku znacznie ograniczona. Represje rządu pruskiego spotkały nie tylko biorących bezpośredni udział w walkach. Likwidowano także domy zakonne, konfiskując ich majątki na rzecz szkolnictwa niemieckiego. Wykupywano folwarki z rąk polskich i popierało kolonizację niemiecką.